

Čechy v 9.-10. století

Čechy v 9. století

- Česká kotlina byla osídlena kmenem Čechů.
- V 9. století zde existovala řada malých knížectví.
- Oproti Moravě, kde v této době vzniká již stát, vývoj opožděn, což dáno terénní uzavřeností Čech (pohraniční hory), která zpomalovala vývoj.
- Archeologicky doložena četná hradiště, z nichž některá asi sídly knížat.
- O historii Čech v 9. století však známo jen velmi málo.

Zpráva o tažení do Čech 805

805- tažení Karla Velikého proti Čechům.

Vojska oblehla hrad Canburg v Poohří.

Lokalizace Canburgu nejasná.

Během války padl jakýsi Lech.
Je to (osobní jméno)? nebo
hodnost (lech)?

Porta Bohemica - jedno z možných míst,
kde mohl ležet Canburg.

806 druhé tažení vojsk Karla Velikého do Čech.

Čechy donuceny platit tribut.

Ordinatio imperii

Mince Ludvíka Pobožného

817 Ordinatio imperii, dokument Ludvíka Pobožného, kterým dělil Franckou říši mezi své tři syny.

Čechy uvedeny jako součást zemí náležejících k Bavorsku.

S Bavorskem a franckou říší zůstaly spojeny až do Velké Moravy, kdy se krátkodobě staly jejími vazaly.

845 křest 14 knížat v Řezně

V lednu 845 požádalo na dvoře Ludvíka Němce v Řezně 14 z českých knížat o křest. Byli pokřtěni 13. ledna.

Událost zaznamenávají Fuldské anály.

K události chybí souvislosti. Proč chtěla knížata křest? Která to byla knížata? Co to znamená 14 z českých knížat?

Jisté je pouze, že křest neměl vliv na náboženský vývoj Čech, Čechy i nadále zůstaly pohanské.

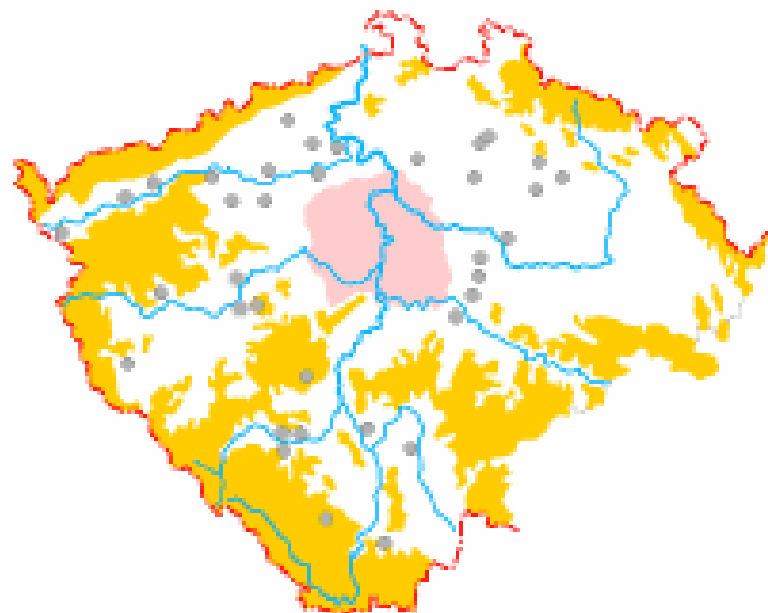
Knížectví v Čechách 9. století

Čechy v 9. století rozděleny na řadu menších knížectví. Dosud zde neexistoval, na rozdíl od Moravy, jednotný stát.

Kolik bylo knížectví? Neví se přesně, existují jen indicie.

Tzv. Bavorský geograf, autor 9. století, píše, že Češi mají 15 hradů. Míjí tím 15 knížectví?

Není to v rozporu se 14 knížaty z roku 845.

Na mapě vyznačena slovanská hradiště

Počet českých knížat v roce 872

- 872 Fuldské anály líčí boj Franků na území Čech, jehož se zúčastnilo pět českých knížat:
Zwentizla, Witislau, Heriman, Spoitimar, Moyslav

V jednom rukopise je uvedené ještě jméno dalšího z nich
Gorivej. Pravděpodobně jde o první doklad pozdějšího knížete Bořivoje.

Nejsilnějším z dílčích knížectví se stala středočeská doména rodu, kterému se dnes říká Přemyslovci.

Na přelomu 9. a 10. století se stali předním rodem kmene Čechů, který reprezentovali na venek, vůči jiným zemím.

Jejich bezprostřední vláda však zahrnovala jen střední Čechy.

První z Přemyslovců známý jménem, byl již zmíněný kníže Bořivoj.

Bořivoj 882/4 - 888/9

První historicky známý český panovník. Velmi málo informací.
Doba jeho vlády není přesně známa.

Vládl v době, kdy Čechy byly v područí Velké Moravy.
Bořivoj byl Svatoplukovým vazalem.

Na Velké Moravě přijal křest z Metodějových rukou (popis v Kristiánově legendě). Stalo se tak před dubnem 885, kdy zemřel Metoděj.
Názory historiků se různí, uvažuje se o 70. i 80. letech 9. století.

Tím, že se stal křesťanem, se Bořivoj dostal na roveň zahraničním křesťanským velmožům své doby.
Křesťanství na Velké Moravě přijal v jeho staroslověnské (byzantské) podobě.

Křest knížete Bořivoje, 14. století

Bořivoj

Do Čech s ním byl poslán kněz, aby dále šířil křesťanství.

Po návratu do Čech Bořivoj vystavěl na Levém Hradci první kostel, který zasvětil sv. Klimentovi, jehož některé ostatky Bořivoj na Moravě dostal.

Levý Hradec- jedno z významných přemyslovských hradišť severně od Prahy při Vltavě.

Centrem Přemyslovců Praha.

Pohled na dnešní podobu kostela sv. Klimenta na Levém Hradci

Povstání v Čechách

V Čechách následně došlo k pohanskému povstání.

Do jeho čela se postavil Strojmír.

Bořivoj uprchl na Velkou Moravu, odkud se vrátil snad až po delší době s pomocí Svatoplukovou. Tehdy vystavěl na předhradí Pražského hradu kostel P. Marie.

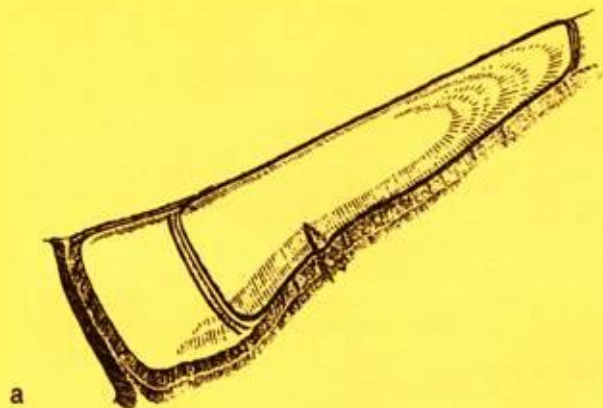

Kostel P. Marie,
archeologický výzkum

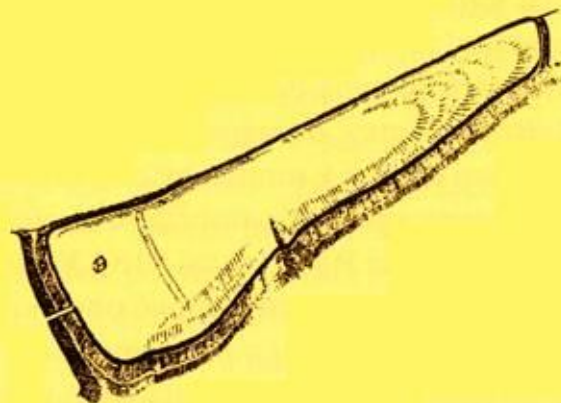

Na obr. C zachycen stavba kostela P. Marie na předhradí

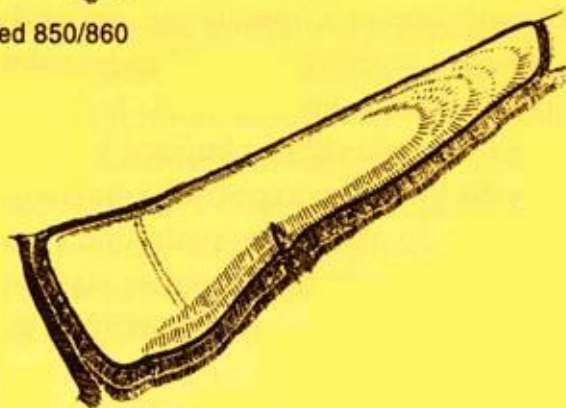
Pražský hrad v 9. a na počátku 10. století

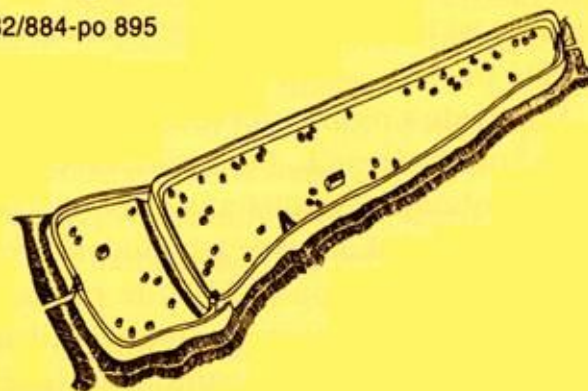
a
před 850/860

c
882/884-po 895

b
850/860-882/884

d
po 895-918

Kněžna Ludmila

Bořivojova manželka Ludmila,
také přijala křesťanství.
Stalo se tak o něco později než
v případě jejího manžela.

Ludmila byla matkou Bořivojových
synů a nástupců Svyatopluka a
Vratislava.

Relkviář sv. Ludmily, 14. století

Svatopluk

888/889-994

- Po Bořivojově smrti na konci 80. let 9. století vládl nad Čechami až do své smrti moravský vládce Svatopluk.

Spytihněv

894-915

894 + Svatopluk

895 Sytihněv a Witzla složili vazalský slib Arnulfu Korutanskému králi východofrancké říše. Witzla =Vratislav? nebo šlo o představitele jiného knížectví v Čechách?

Odklon od Velké Moravy, spojení s Východofranckou říší.

Odklon od slovanské liturgie

Čechy součástí rezeňské diecéze

V Praze založen arciprebyteriát, tím položen základ české církevní organizace.

Spytihněv přijal latinský ritus mše, Východofranckou říší vnímán jako první křesťanský kníže Čech.

Budeč (Kováry, Kladno)
Rotunda sv. Petra, vystavněna
Spytihněvem na konci 9. st.
(ve zdivu zčásti dodnes stojící).

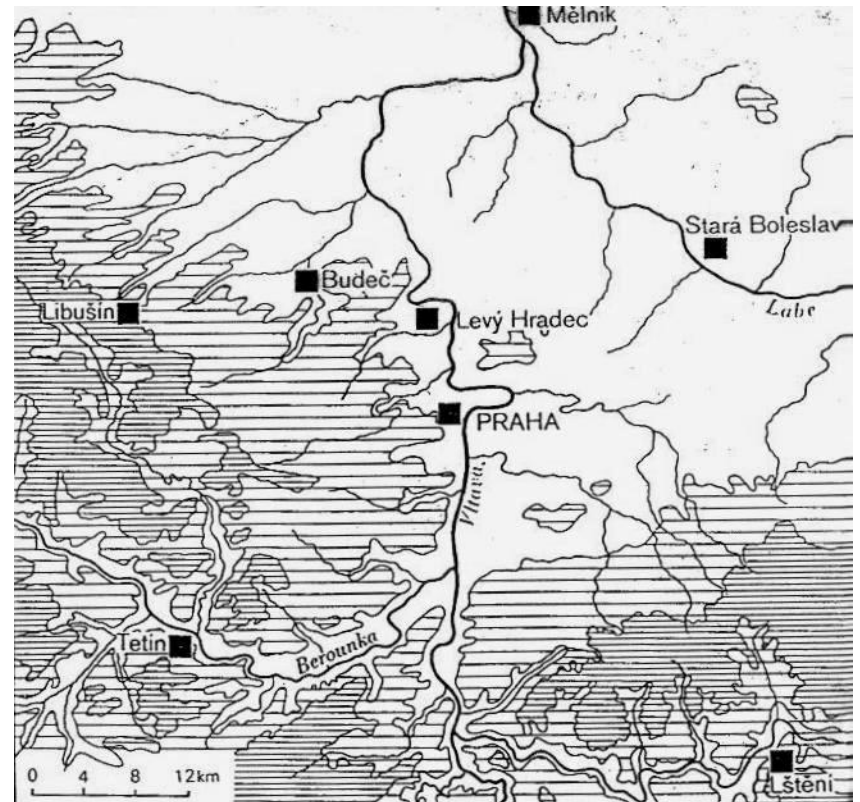
Doména prvních Přemyslovců

Přemyslovci od konce 9. století
hegemony v Čechách.

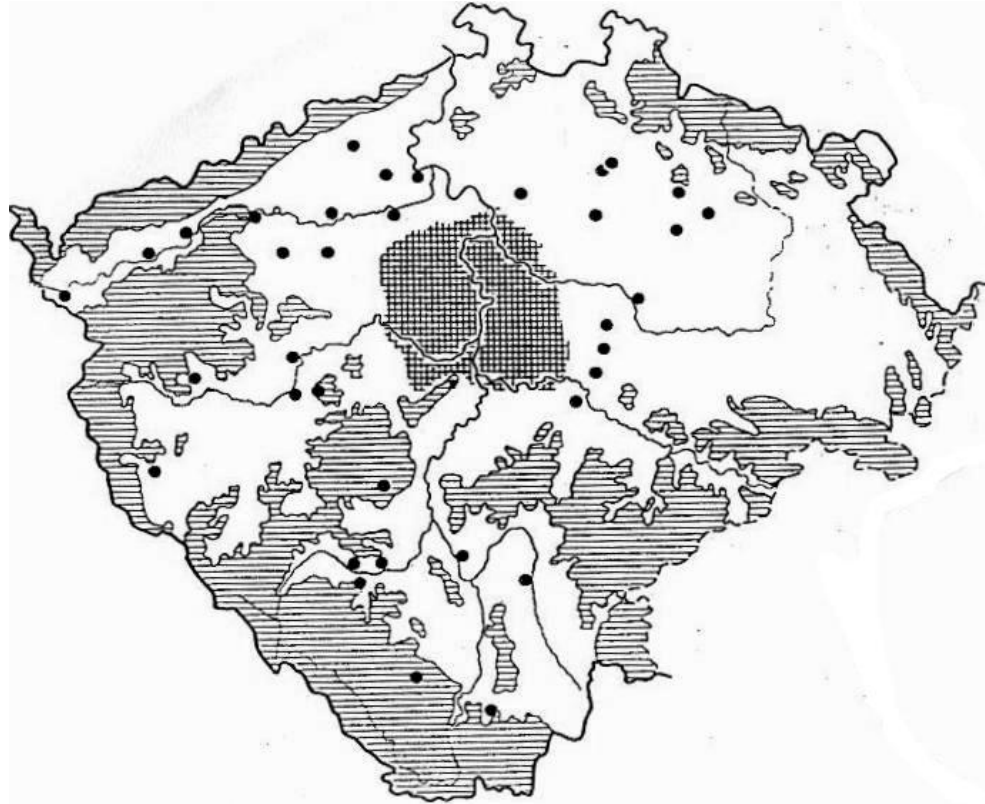
Územím jejich bezprostřední vlády,
však byly jen střední Čechy
(viz sousední mapa).

V jiných částech Čech vládly jiné rody.

Celé Čechy Přemyslovci ovládli až
za Boleslava I.

Čechy v 9. století

Šrafovaně- středočeská doména Přemyslovců

Puntíky- další hradiště v Čechách patřící jiným rodům než Přemyslovcům.

Mimo střední Čechy nejsou kostely, tamní knížata zřejmě dosud pohanská.

Vratislav I. 915-921

- Bratr knížete Spytihněva.
- Manželka Drahomíra ze slovanského kmene Stodoranů.
- Synové Václav, Boleslav + další potomci
- Vystavěl kostel Sv. Jiří na Pražském hradě
- Čechy musely čelit nájezdům Maďarů.

Kostel sv. Jiří na Pražském hradě.

Vratislav I. 915-921

+ 13. února 921 po zranění v boji s Maďary.

Pohřben v kostele sv. Jiří.

Tumba, ve které pochován pochází
z doby vlády Karla IV.

Spytihněv zde vyobrazen jako zakladatel,
s modelem kostela v rukou.

Situace v Čechách po smrti Vratislava I.

- Drahomíra regentkou
- Ludmila dostala do péče budoucího knížete, dosud nezletilého Václava.
- Spor Drahomíry s Ludmilou.
- Měl spor politický základ? Mohly zde být různé názory na politickou orientaci Čech poté, co se se Arnulf Bavorský podrobil v roce 921 Jindřichu Ptáčníkovi, od 919 římskému králi? Sasko nebo Bavorsko? (Čechy do té doby dlouhodobě ve sféře bavorské, od 919 se centrum centrum říše přesunolo do Saska).
- Ludmila opustila Prahu, odešla na svůj hrad Tetín.

Smrt kněžny Ludmily

Na Tetíně Ludmila z popudu Drahomíry
16. 9. 921 zavražděna.

Uškrcena vlastním šálem.

Vrahy knížecí družiníci normanského
původu Tunna a Gomon.

Ludmilin kult doložen od 12. století.

Ludmilin náhrobek ze 14. století v
kostece sv. Jiří na Pražském hradě

Sv. Václav

922/924 - 929/935

Jen minimum dobových pramenů.

Většina zpráv pochází ze Svatováclavských legend, legendy však nejsou plnohodnotný historický pramen.

Narozen cca 907

V době otcovy smrti (921) ještě nezletilý, vládla za něj matka Drahomíra.

Na trůn nastoupil nejpozději 925, kdy dal převést tělo své babičky Ludmily z Tetína do Prahy.

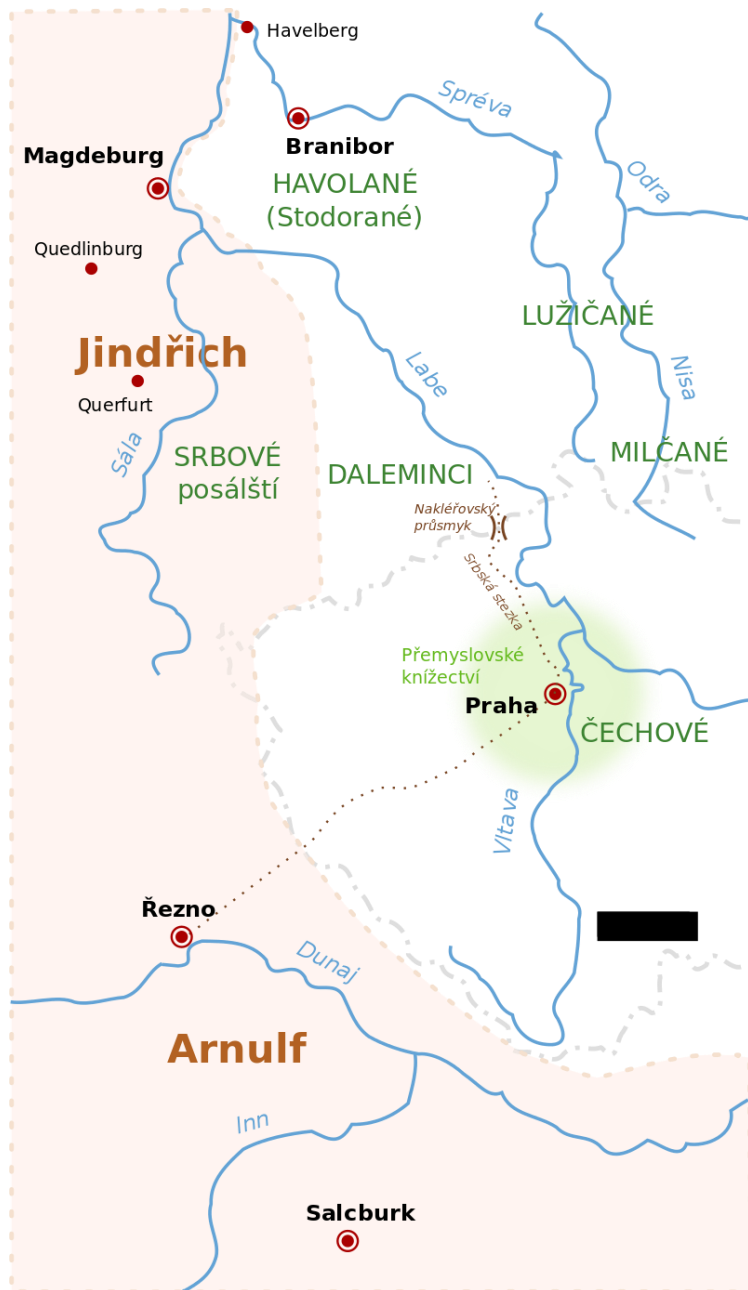
922 doloženo tažení Arnulfa Bavorského do Čech. Mohl být jedním z důsledků Tohoto tažení příchod Václava do čela státu?

Tažení Jindřich Ptáčníka do Čech v roce 929.

Zpráva tzv. Widukindovy kroniky

Jindřich Ptáčník, saský vládce Svaté říše římské, táhl v zimě 928/929 do země Daleminců. Dobyl jejich hrad- všichni dospělí muži byli zabití, chlapci a dívky dány do otroctví.

“ Poté přišel s celým vojskem k Praze, hradu Čechů, a jejich král se mu poddal. Vypráví se o jakýchsi jeho zázracích; protože to však nemůžeme dokázat, rozhodli jsme se o tom pomlčet. Byl to ovšem bratr Boleslava, který po dobu svého života zůstal císaři věrný a prospěšný. Poté co král na Čechy uvalil placení tributu, vrátil se do Saska.“

Rozložení slovanských kmenů
ve 20. letech 9. století

Widukindova zpráva a její interpretace

Jediná kronikářská zpráva o knížeti Václavovi

Napsáno v 60. letech 10. století, cca 30 let po Václavově smrti.

Od této zprávy se odvozuje většina dohadů ohledně vztahu sv. Václava k Němcům, o jeho poddajnosti, o podobě placení tributu (ačkoliv zde žádná forma placení není uvedena).

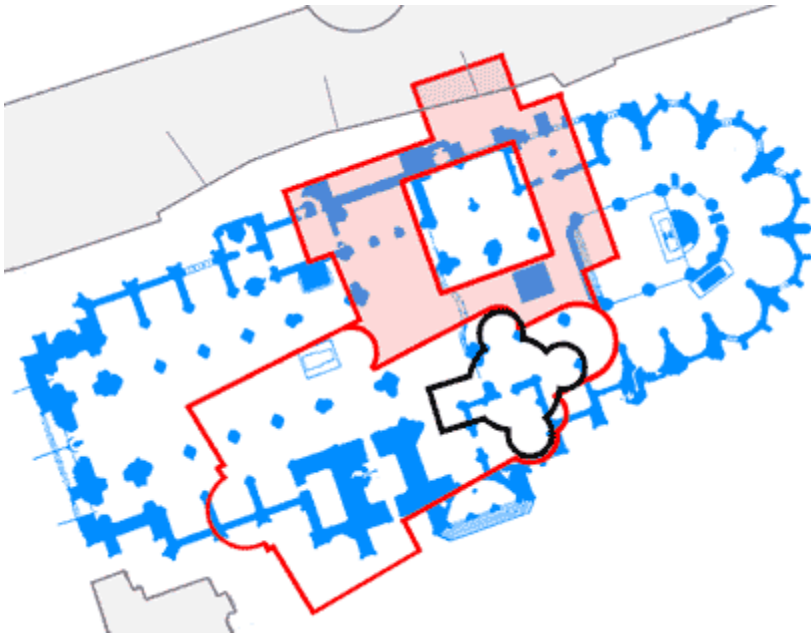
Je zde ovšem také doklad o povědomí autora o kultu sv. Václava již v 60. letech 10. století.

Zpráva přispívá i k přesnější dataci Václavovy smrti. Pokud Václav po dobu svého života zůstal císaři věrný a prospěšný, jeho smrt v září 929 by na věrnost a prospěšnost mnoho času nedávala.

Sv. Václav

922/924 - 929/935

Jedním z mála známých skutků knížete Václava je založení kostela sv. Víta na Pražském hradě. Kostel měl pravděpodobně tvar rotundy se třemi apsidami.

Zákres rotundy do půdorysu dnešní katedrály.
Dnes se v místě rotundy nachází Svatováclavská kaple.

Sv. Václav 922/924 - 929/935

Za knížete Václava docházelo patrně k dalšímu rozšiřování přemyslovské domény, které již začalo za knížete Bořivoje (připojení Pšovska, pozdějšího Mělnicka sňatkem Bořivoje s Ludmilou).

Podle legend měl Václav připojit ke své vládě území Zlicka (Kouřimska).

Smrt sv.Václava

Václava zavraždili družiníci jeho bratra Boleslava na Boleslavově hradě Staré Boleslavi. Podle legend k tomu došlo v ranních hodinách po hostině, když šel Václav na mši do blízkého kostela.

Většinou se předpokládá Boleslavova vina jako iniciátora vraždy, Dušan Třeštík přišel s myšlenkou, že k ní mohlo dojít i nedopatřením, kdy si družiníci špatně vysvětlili vádu obou bratří.

Podle pramenů mělo k vraždě dojít v pondělí 28. září, a to buď v roce 929 nebo 935. Dnes se obecně přijímá druhé datum.

Nejstarší svatováclavské legendy

- 1. staroslověnská legenda 930-960
- Crescente fide po 974
- Gumpoldova legenda před 983
- 992-994 Kristiánova legenda

Nejstarší vyobrazení sv. Václava

Kodex Wolfenbüttelský obsahuje Gumpoldovu legendu, kterou objednala česká kněžna Emma (manželka Boleslava II.) krátce po roce 1000. Jde o nejstarší známý rukopis, který vznikl pro české prostředí, i když ne v Čechách.

Rukopis je iluminován, zde výjev Krista, jenž korunuje sv. Václava, jehož nohy líbá donátorka Emma.

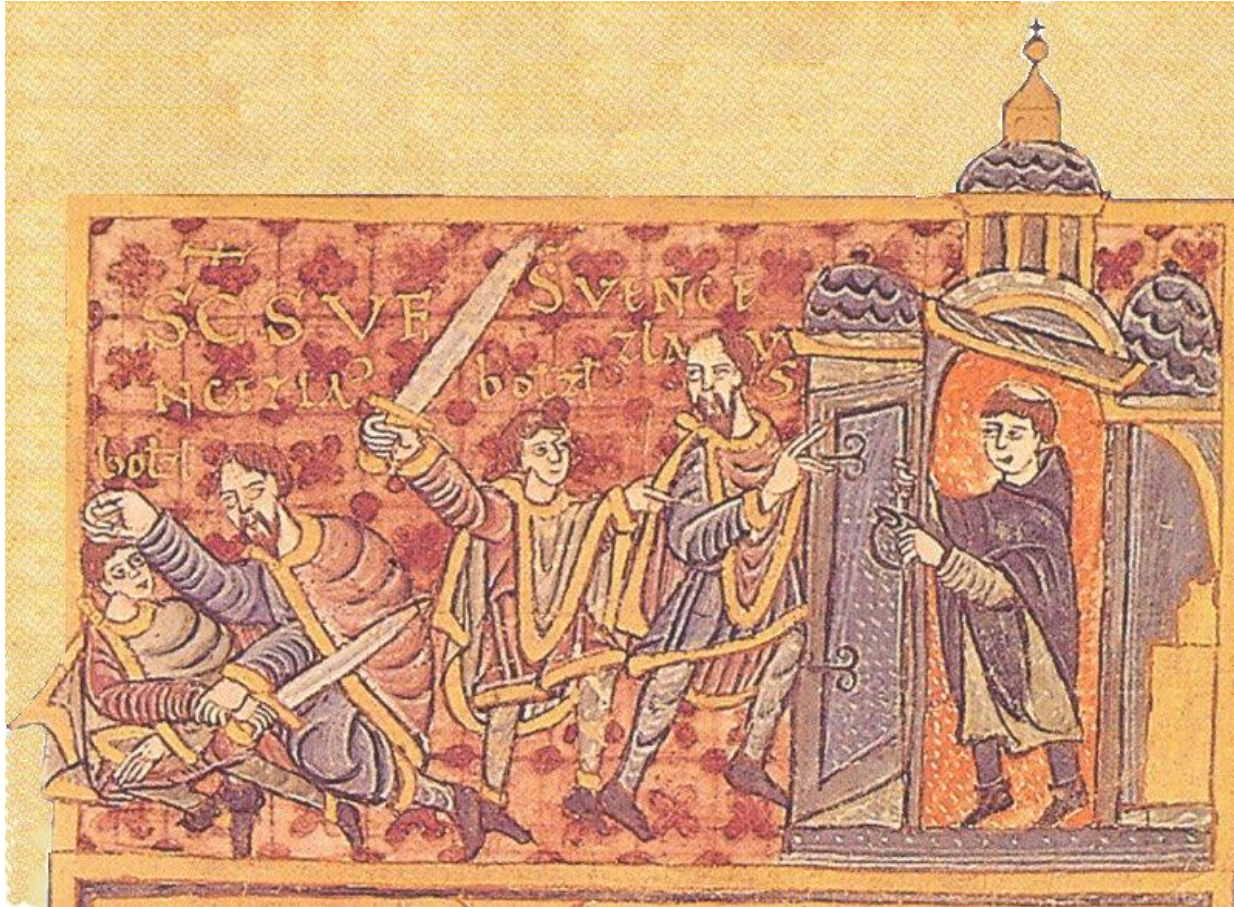

Sv. Václav
922/924 - 929/935

Přípitek sv. Václava, z Wolfenbüttelského kodexu

Sv. Václav
922/924 - 929/935

Smrt sv. Václava, z Wolfenbüttelského kodexu

Kult sv. Václava

Svatováclavská úcta doložena od 10. st.
Ohlasy již u Widukinda

Předměty spojené se sv. Václavem:

přilba

drátěná košile

meč

Socha sv. Václava na Václavském náměstí v Praze

Kult sv. Václava

Od poč. 11. století mince s vyobrazením sv. Václava

Od 12. století vnímán jako věčný vládce Čech, který jednotlivým českým knížatům pouze propůjčuje vládu.

Jeho symbolem svatováclavské kopí

Sv. Václav v Kodexu vyšehradské, konec 11. st.

Kult sv. Václava

Sv. Václav již od raného středověku patronem Čech.

Svatováclavský chorál-12. století, slavnostní píseň Čechů

Největším symbolem českého státu Svatováclavská koruna vyhotovená pro Karla IV.- podle ní se také komplex zemí, jimž Lucemburkové vládli nazýval Země koruny České.

Symbol českého státu

Sv. Václav – představoval po celý středověk duchovní základ českého státu a české státnosti.

Boleslav I.

929/935 - 972

Skutečný tvůrce Českého státu.

Rozšířil území Přemyslovců na celou českou kotlinu.

Dobyl některá území za hranicemi Čech.

Vytvořil hradeckou soustavu jako vnitřní správní systém Českého státu.

Inicioval vznik pražského biskupství, samostatnou církevní správu Čech.

Boleslav I.

929/935 - 972

Boje s Otou I. 936-950

Zahájil je 936 Boleslav napadením napadením jakéhosi „subregula“, sousedního (dílčího) panovníka, který byl spojencem Sasů.

- 950 Boleslav poražen, poddal se Otovi
- Nadále dobré vztahy s říší Oty I.

Boleslav I. 929/935 - 972

Maďarské vojsko

955 bitva na Lechu nedaleko Augspurku mezi Otou I. a Maďary.

Na straně Otových vojsk bojoval také silný český kontingent, údajně 1000 mužů.

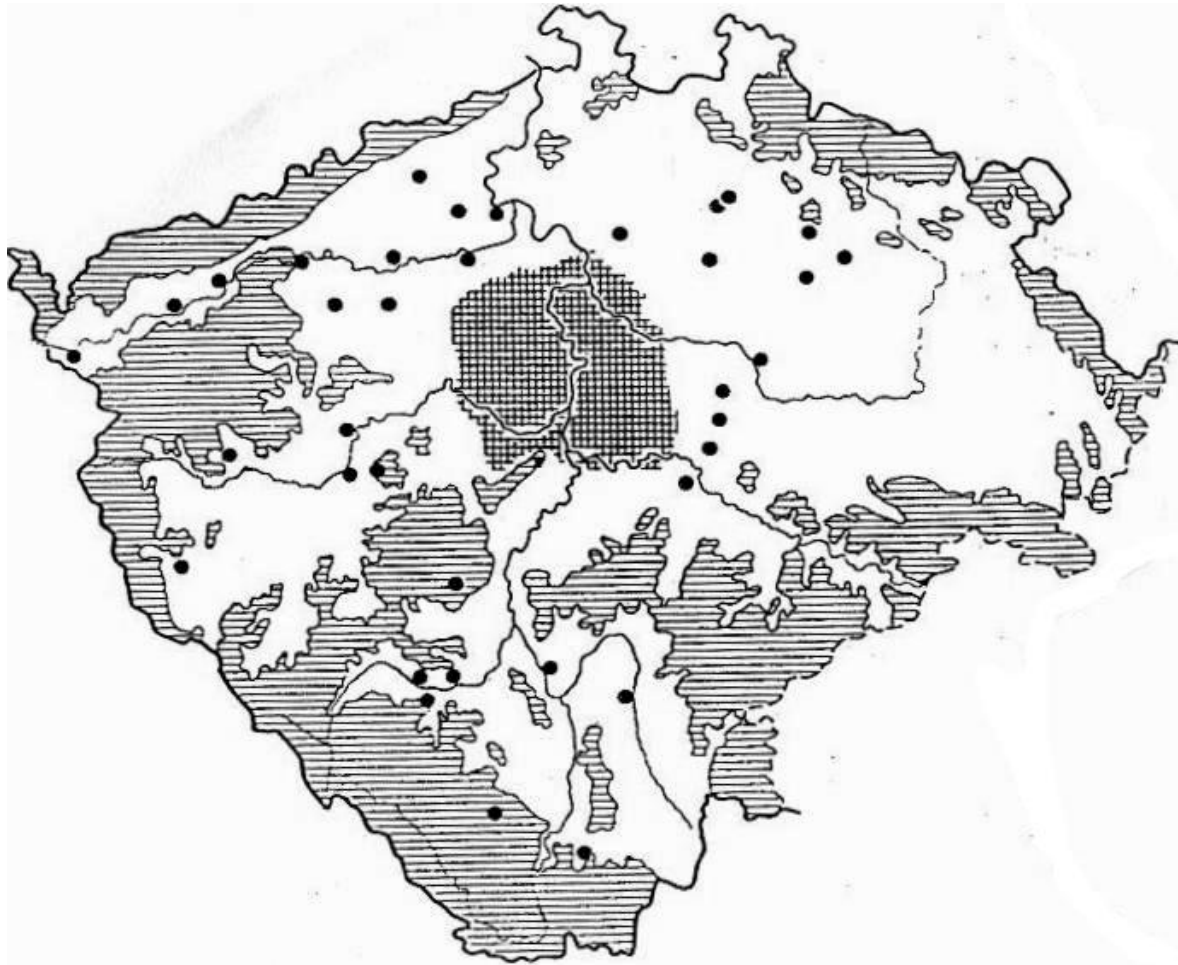
Bitva přinesla zásadní porážku Maďarů, která vedla k jejich pacifikaci.

Maďaři od počátku 10. století, kdy se nastěhovali do karpatské kotliny, byli hrozbou nejen pro své sousedy, ale i pro země daleko na západě.

Postupné rozšiřování Boleslavovy moci v rámci české kotliny

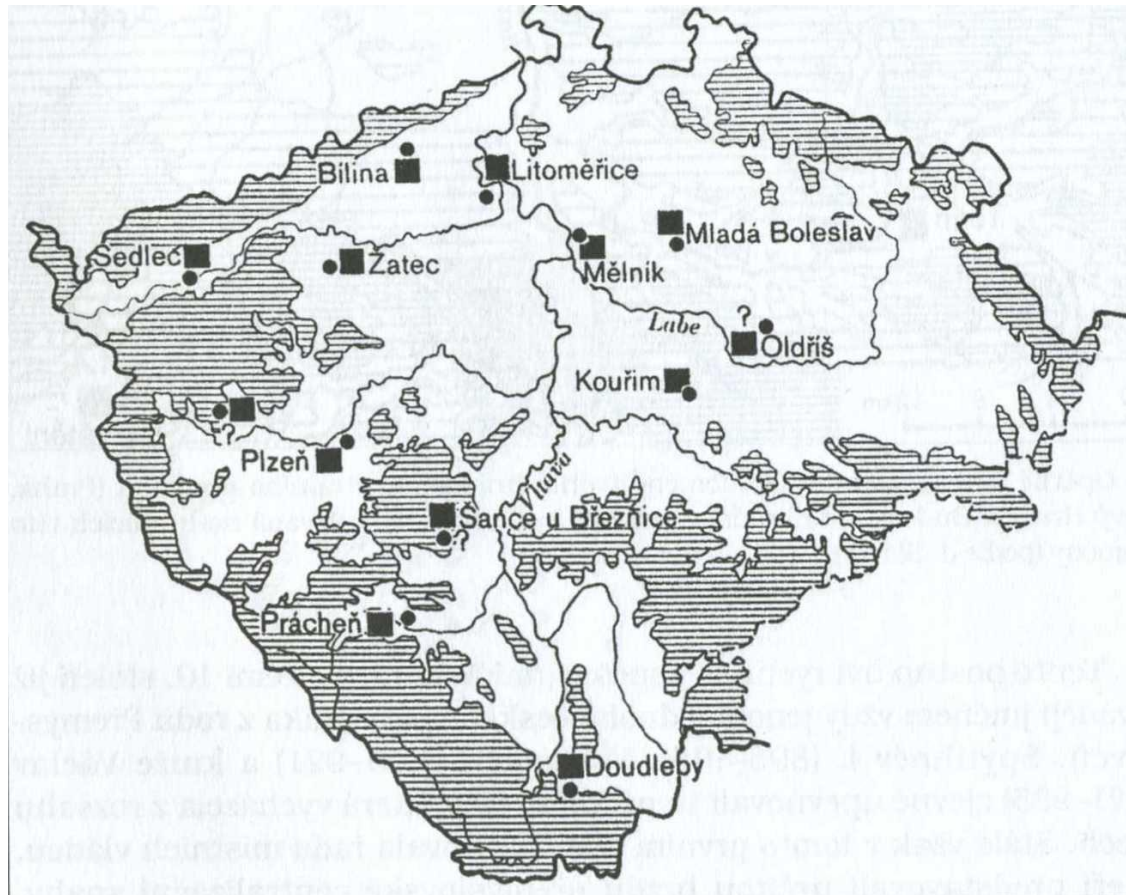
- Postupné získávání dosud Přemyslovci nepodmaněných knížectví v Čechách.
- Ohlasem Lucká válka v Kosmově kronice.
- Cca 950 ovládl Boleslav I. již celé Čechy.

Přemyslovská a nepřemyslovská hradiště. Stav před 950

cca od 950 Boleslav I. již vládcem celých Čech

Nepřemyslovské hrady (zde označeny tečkami) nahrazeny novými přemyslovskými správními centry (čtverce). Někde šlo o velmi blízké lokality, vždy však původní nepřemyslovské hradiště zničeno a nahrazeno novým.

Hradská správa

Vnitřní správní systém Českého státu
Systém přemyslovských hradů.

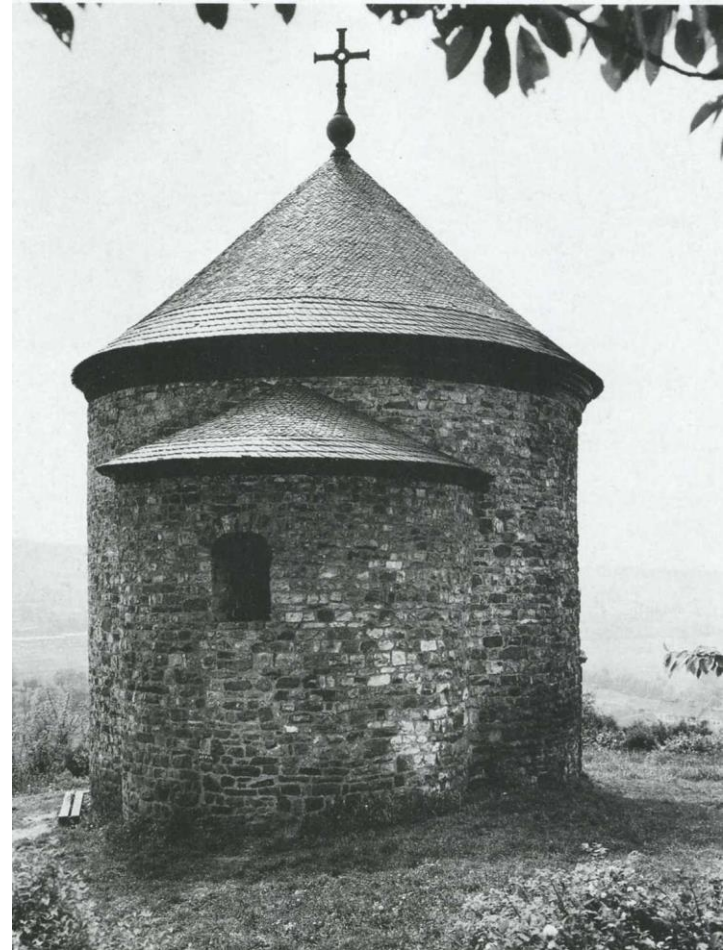
Funkce:

vojenské

finanční- vybírání dané
správa knížecích statků

soudní

církevní

Centra hradské soustavy v Čechách

Bílina

Čáslav

Děčín

Doudleby

Dřevíč

Hradec Králové

Chrudim

Chýnov

Kouřim

Litoměřice

Mělník

Netolice

Praha

Vyšehrad

Prácheň

Sedlec u Karlových Varů

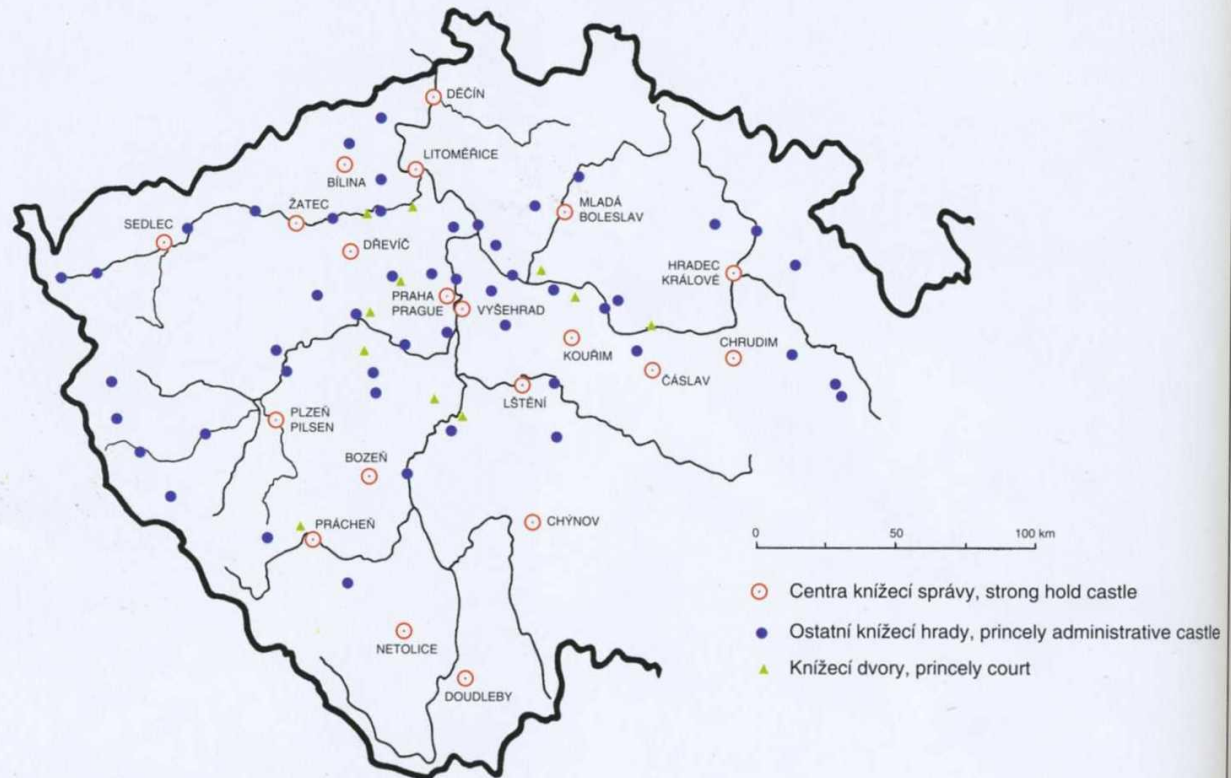
Stará Boleslav

Stará Plzeň

Vraclav

Žatec

Hradská správní organizace – Castle Organization in Bohemian State

Rozšiřování území

Další územní zisky po 950 :

- Morava
- Slezsko
- Krakovsko
- Červeňské Hrady- jen území podél obchodní cesty

Boleslav I.- družina

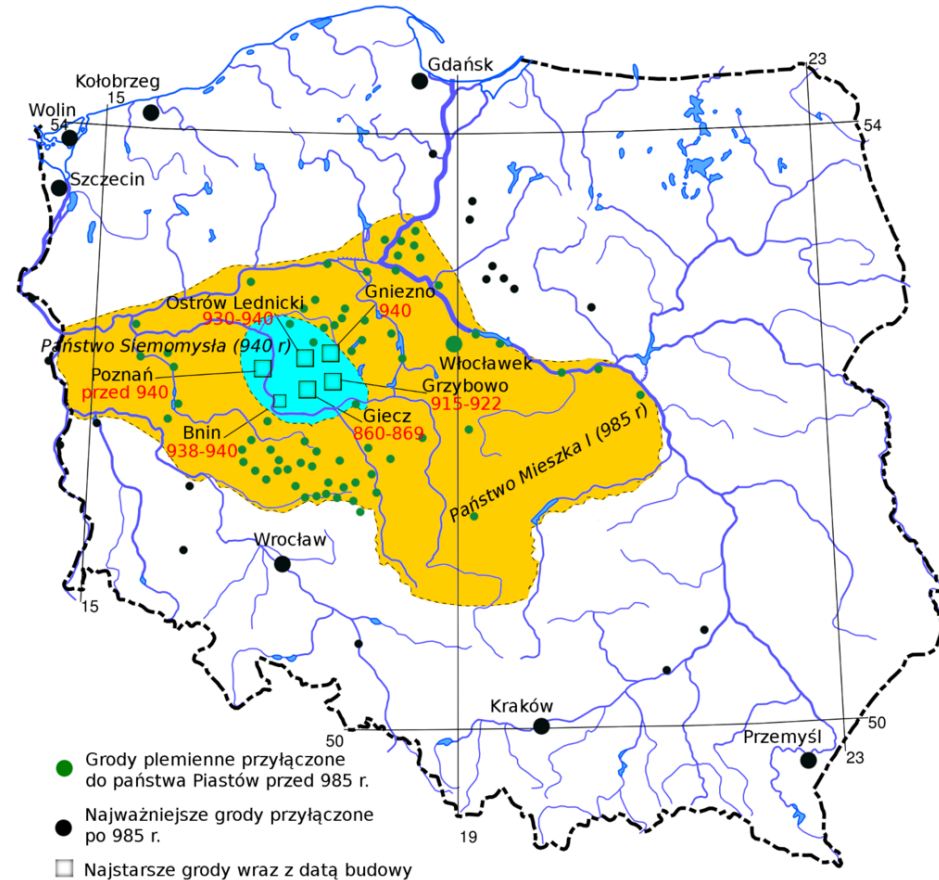
Jádro Boleslavovy moci představovala družina profesionálních bojovníků, která žila z jeho darů (většinou z válečné kořisti).

Se vzrůstem Boleslavových držav rostla i síla jeho družiny a tím dále i jeho postavení.

Boleslav I. 929/935 - 972

965 sňatek Měška I.,
prvního polského panovníka

s Doubravkou, dcerou Boleslava I.
Tento sňatek vedl k přijetí
křesťanství v Polsku.
Měškův křest- 966.

Boleslav I. 929/935 - 972

Mlada jako abatyše, kostel sv. Jiří.

967 žádost Boleslava I. o zřízení samostatného biskupství v Praze. Dosud Čechy součástí řezenské diecéze. Vyjednávávala v Římě Boleslavova dcera Mlada.

Jednání složité, biskupství vytvořeno až po Boleslavově smrti 973.

970 Mlada po svém návratu do Prahy založila na Pražském hradě u kostela sv. Jiří ženský klášter.

Šlo o vůbec první klášter v Čechách.

Boleslav I. 929/935 - 972

Někdy v posledních letech své vlády dal Boleslav I. razit první domácí minci – denár podle vzoru mince Karla Velikého a jeho následovníků.

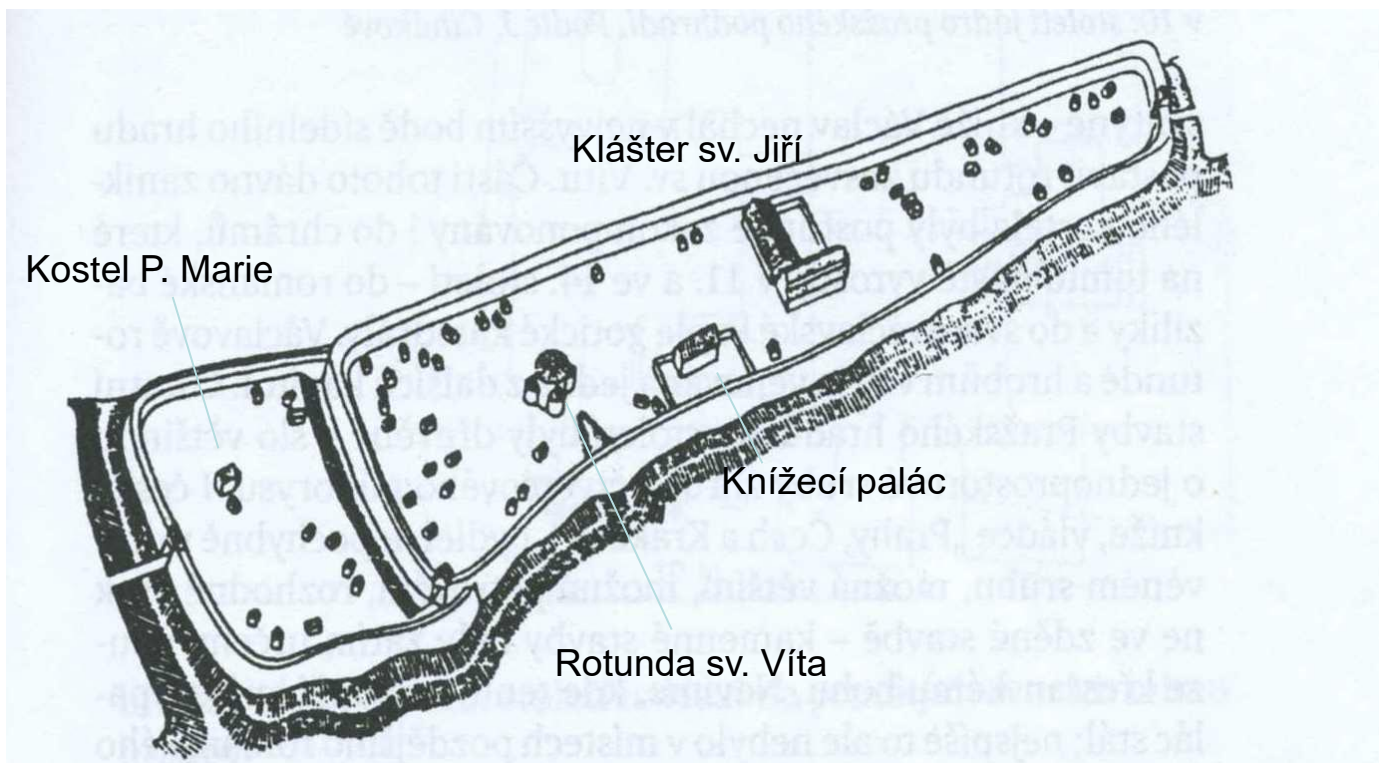
Denár Boleslava I.

Boleslav I.

929/935 - 972

- Z doby vlády Boleslava I. pochází zpráva o Čechách židovského kupce Ibrahima ibn Jakuba, v níž mimo jiné popisuje také Prahu.

Pražský hrad ve 2.polovině10. století

Boleslav II. 972-999

- 973 + Ota I.
- Čechy na straně Jindřicha Svárlivého

- 976 Jindřich Svárlivý se uchýlil do Čech.
- Čechy napadeny Otou II.
- Boje trvaly až do 977.

Pražské biskupství

- Založeno 973
- Kvůli válce s Otou II. vysvěcen první pražský biskup až 976.
- Stal se jím saský benediktinský mnich Dětmar.
- 982 druhým pražským biskupem zvolen Slavníkovec Vojtěch

Slavníkovci

OSÍDLENÍ ČECH A SLAVNÍKOVSKÁ
DOMÉNA VE DRUHÉ POLOVINĚ
10. STOLETÍ

Významný rod v Čechách ve 2. polovině 10. století.

Známy jen dvě generace.

Ukladatelé:

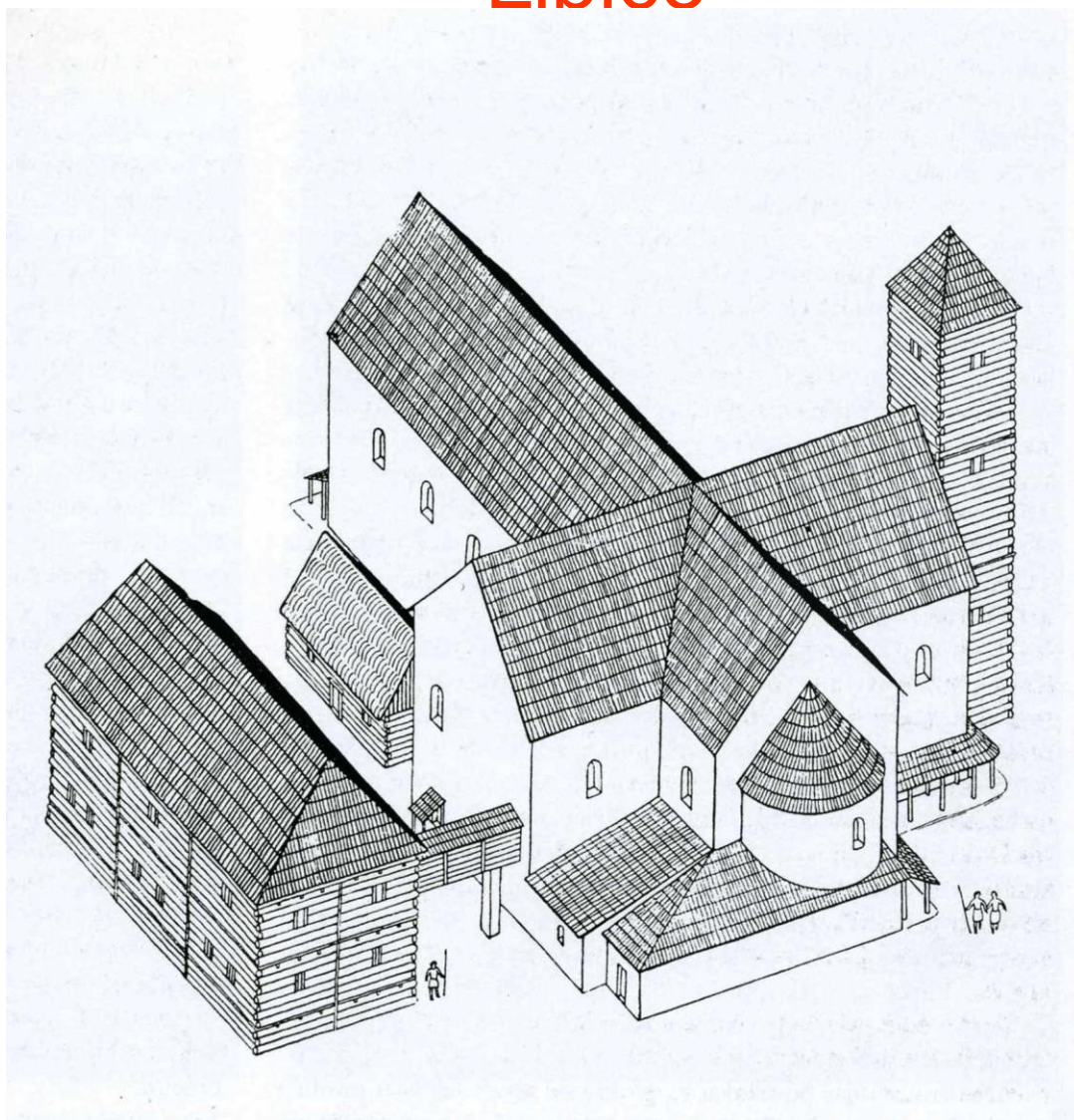
- Slavník + 981
- Střezislava + 987

Kdo byli Slavníkovci? Poslední nepřemyslovský knížecí rod?

Úředníci dosazení Boleslavem I., jejichž moc nezvykle zesílila?

Byli příbuzní s Otóny(?)

Libice

Slavníkovský hrad, rekonstrukce na základě archeologického výzkumu.

Sv. Vojtěch

Syn Slavníka a Střezislavy

955 – narozen na rodovém hradišti Libice (nad Cidlinou).

970 – začal studovat v Magdeburgu, kde jej učil sv. Adalbert.

Jeho jméno jako biřmovací přijal.

Proto je Vojtěch mimo slovanské země znám jako sv. Adalbert Pražský.

Velmi vzdělaný, přejal křesťanské ideály.

980 Se vrátil z Magdeburgu do Prahy.

15.2. 982 zvolen na Levém Hradci pražským biskupem.

Jeho úřad provázely neshody s českými předáky, kteří s nechtěli řídit křesťanskými pravidly.

Proto Vojtěch 989 opustil Prahu. Šel do Říma, kde se chtěl stát řeholníkem

990 vstoupil v Římě na Aventinu do kláštera sv. Bonifáce a Alexia, kde složil řeholní sliby.

Sv. Vojtěch

992 vyžádán zpět do Prahy.

992-994 znovu biskupem pražským.
V té době 992-993 založil první
mužský klášter v Čechách – Břevnov

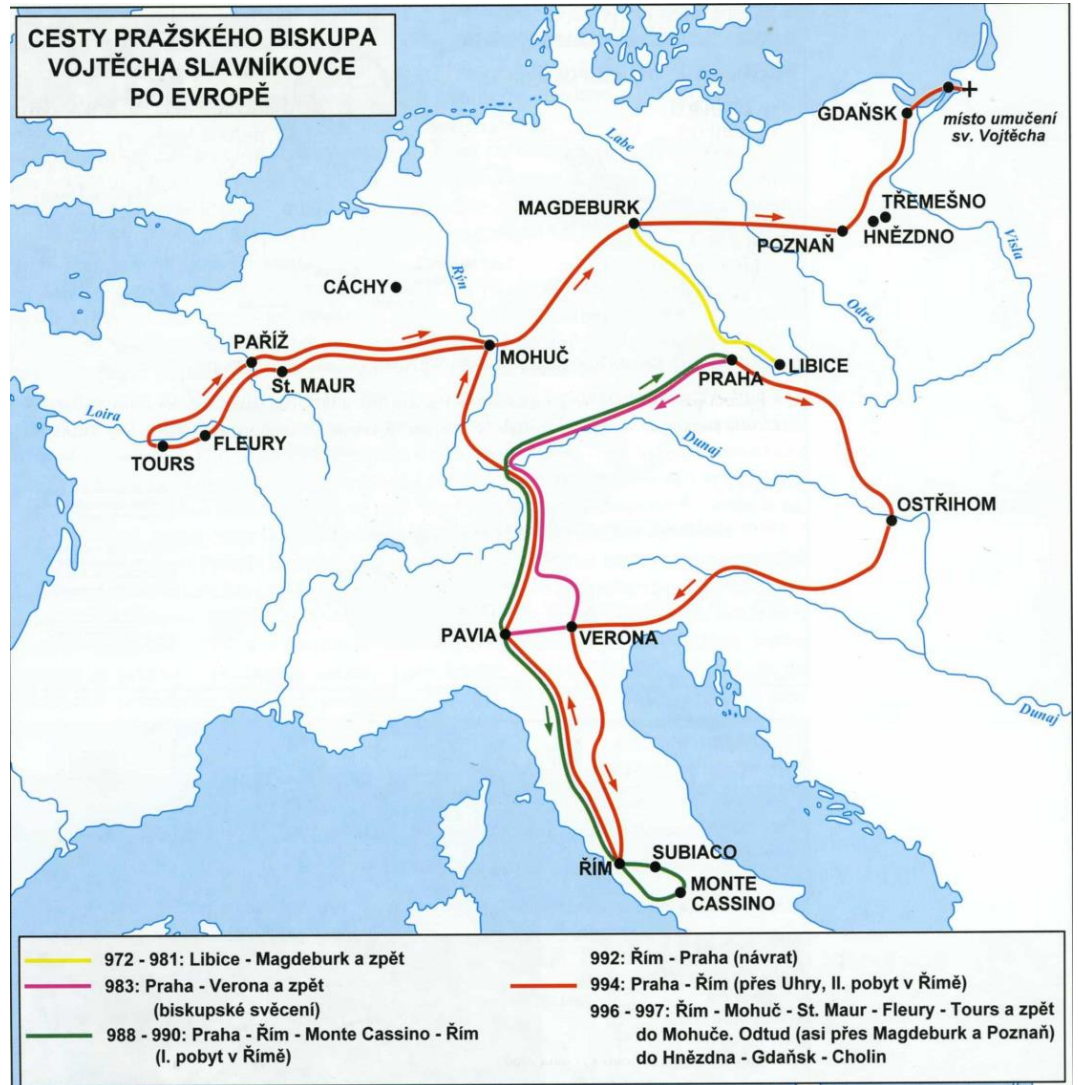
Další neshody s českými předáky,
proto Vojtěch 994 znovu odešel
do Říma

Údajný hřeben sv. Vojtěcha

Sv. Vojtěch

- 994 z Prahy přes Uhry do Říma
- Podílel se na christianizaci Uher.

Slavníkovci

981-995 Po slavníkově smrti vládl
na Libici Vojtěchův bratr Soběslav

Postavení rodu příliš silné. Mimo
jiné Soběslav vydával i vlastní minci.

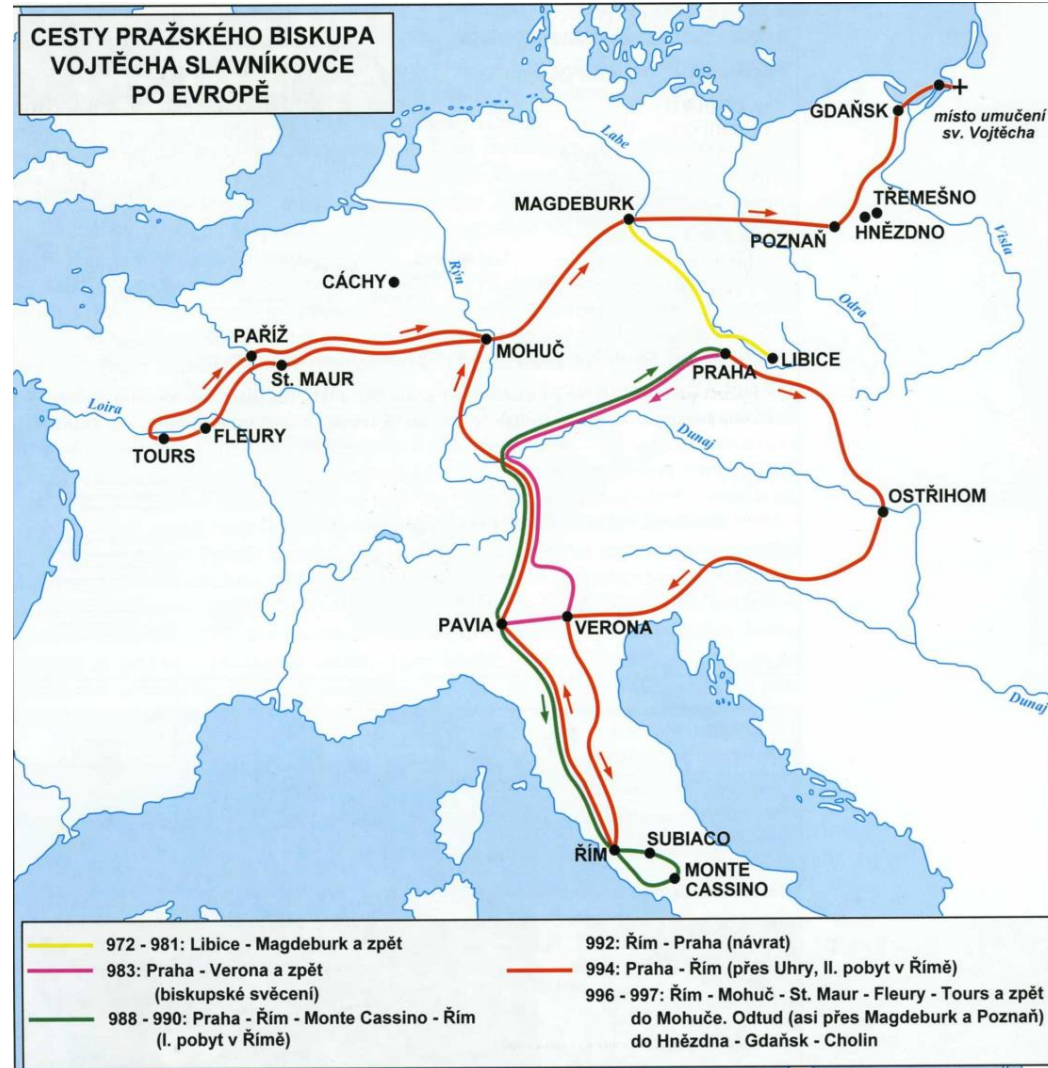
Přemyslovci využili oslabení rodu, kdy
byl Soběslav na válečném tažení mimo
Čechy.

28.9. 995 Libice přepadena a dobytá,
Přítomní Slavníkovci vyvražděni.
Účast Vršovců.

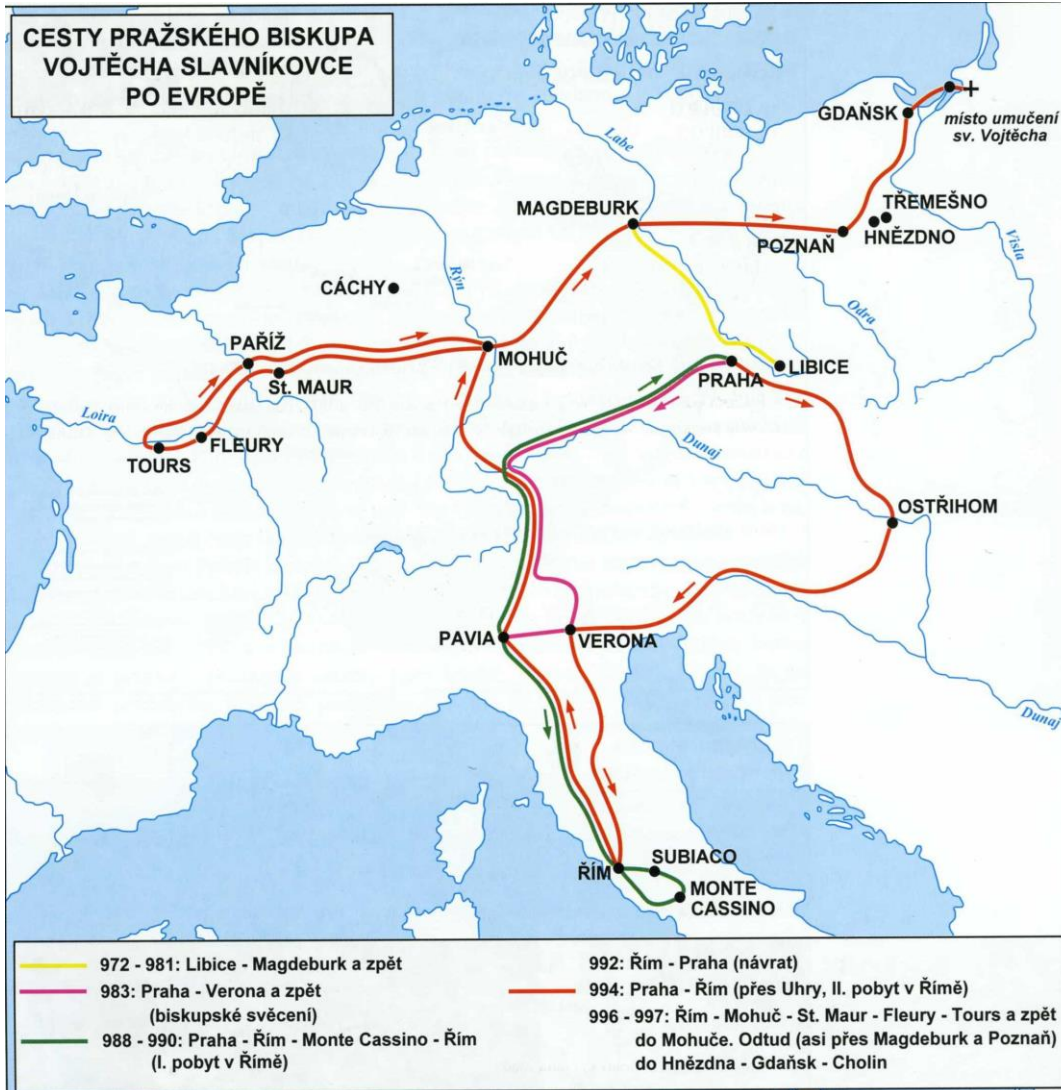

Sv. Vojtěch

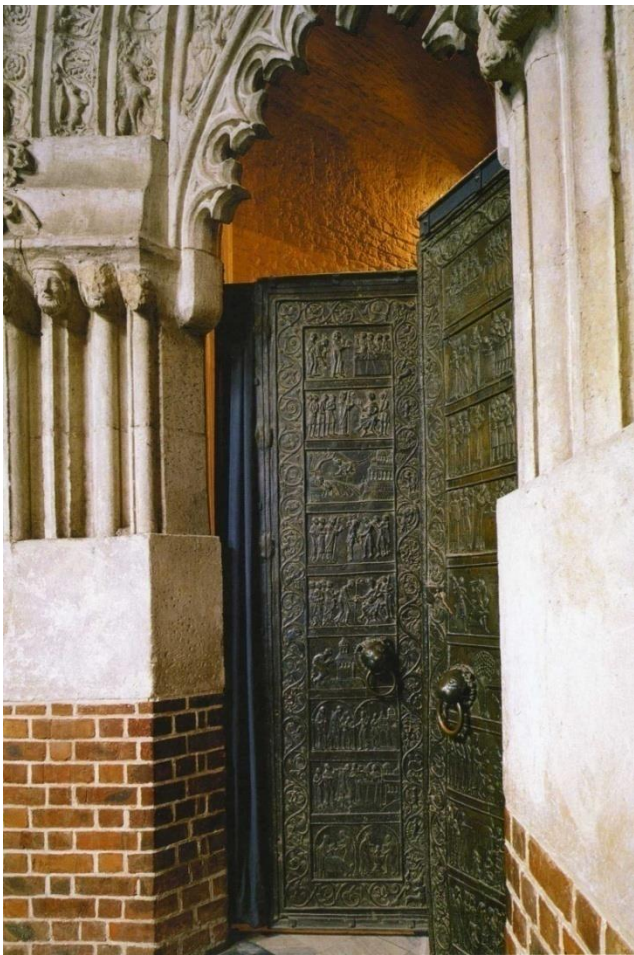
- Od 994 Vojtěch na Aventinu převorem
- 996 měl se vrátit do Čech, ale Čechové ho nechtěli přijmout. Proto náhradou dojednal s papežem misijní cestu k pohanům.
- Vykonal pouť ke světeckým hrobům (St. Denis- sv. Diviš, Fleury- sv. Benedikt, Tours- sv. Martin).

Sv. Vojtěch

- Vánoce strávil na dvoře Oty III. pak odešel na dvůr Boleslava Chrabrého, který jej vybavil na misijní cestu k Prusům
- Zde 23.4. 997 zahynul.

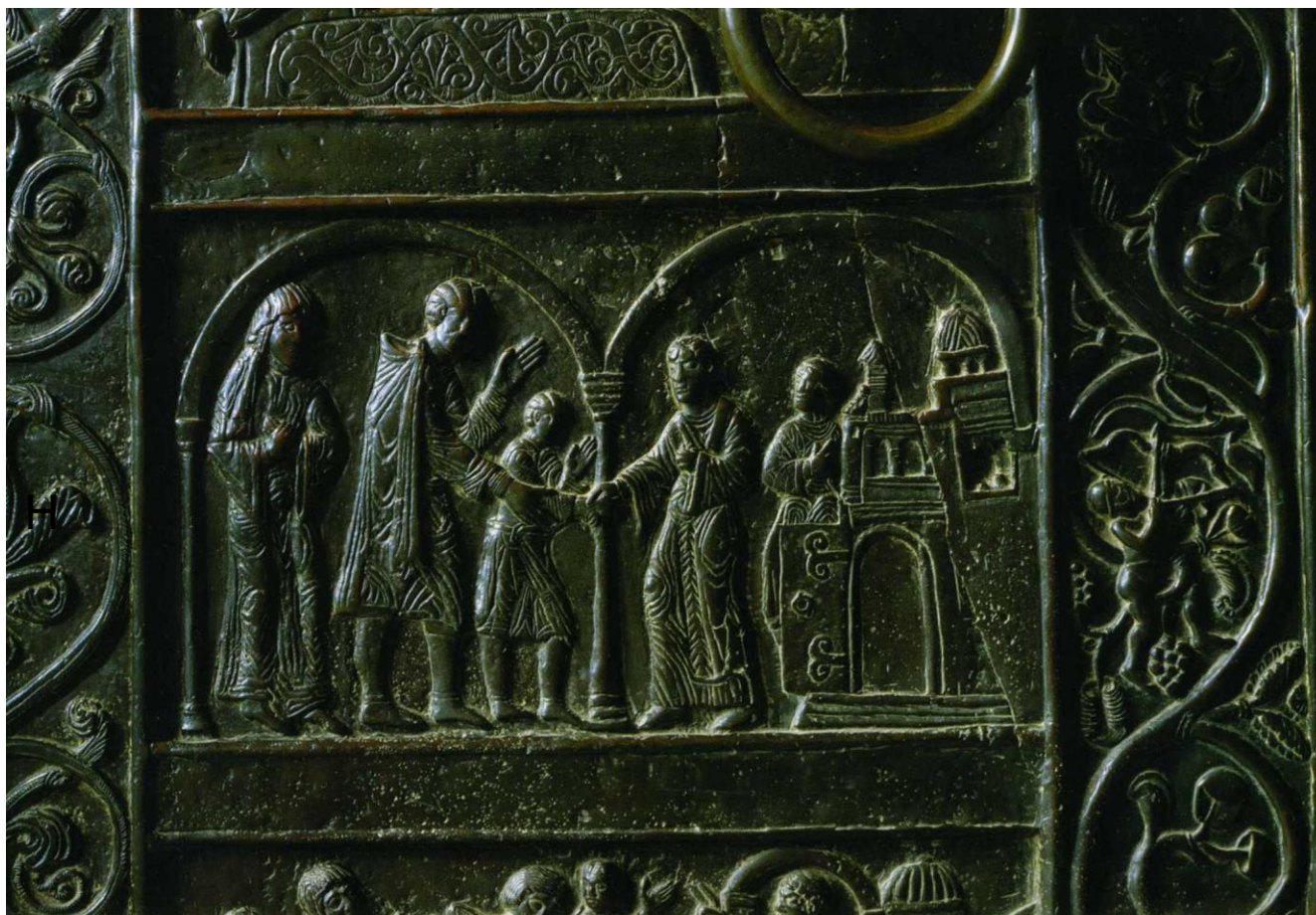

Hnězdno, bronzové dveře 12. století s výjevem z Vojtěchova života.

Nad Vojtěchovým hrobem v Hnězdně vyhlásil roku 1000 císař Ota III. arcibiskupství pro Polsko.

Druhé arcibiskupství, pro Uhry, vzniklo ve stejnou dobu z Vojtěchova odkazu v Ostřihomi.

Praha zůstala bez arcibiskupství až do 14. století.

Hnězdno, Vojtěch přichází studovat do Magdeburgu.

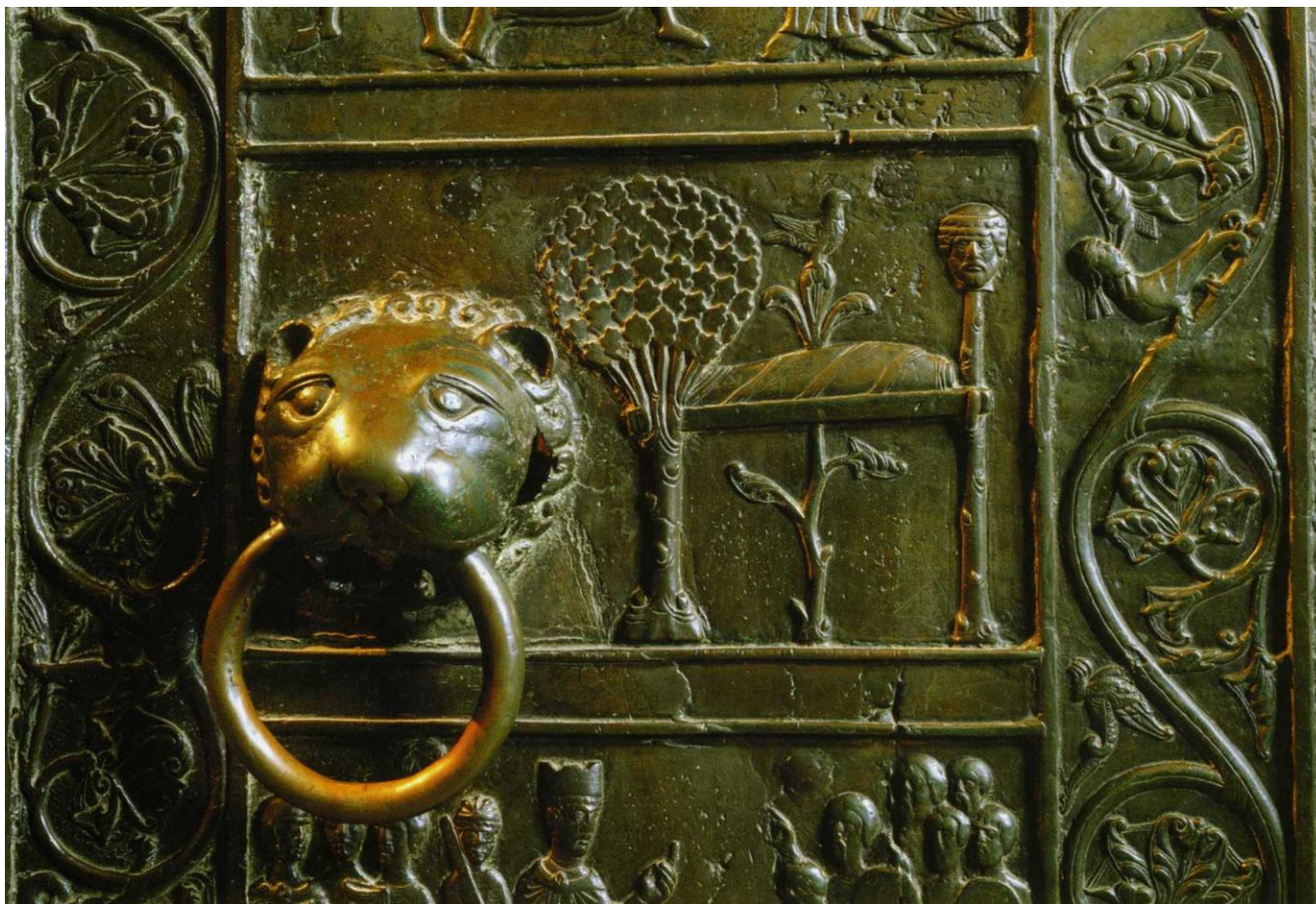
Vojtěch získává biskupskou investituru z rukou císaře Oty II.

Vojtěch slouží mši na misii v Prusích

Zabití zajatého sv. Vojtěcha

Vojtěchova hlava a tělo vystaveny na stromě

Boleslav Chrabrý dal vykoupit Vojtěchovy ostatky zlatem

Svatovojtěšské legendy

Dvě základní vznikly krátce po Vojtěchově smrti.

Jejich autory:

Canaparius, mnich na Aventinu,

Bruno z Querfurtu

Boleslav II.

- 90. léta 10. století počátky krize.
- Boleslavovská říše tak rozlehlá, že Boleslav II. již neměl dost sil k jejímu udržení. Na to by bylo zapotřebí další expanze.
- Té však již okolnosti nepřály.
- Na severu vznikl polský stát, na východě posilovala Kyjevská Rus.
- Již 981 dobyty Červeňské hrady kyjevským knížetem Vladimírem
- Asi 990 dobyl polský kníže Měšek Slezsko.

Boleslav II.

- 995-999 války s Polskem
- Slezsko ztraceno
- Později ztraceno i Krakovsko
- 999 Boleslav II. zemřel

